

Ikäihmisten hyvinvointisuunnitelma

Sisältö

JOHDANTO.....	2
VANHUSPALVELULAKI	3
VÄESTÖRAKENTEEN KEHITYS IKÄRYHMITÄIN	4
IKÄÄNTYVÄN VÄESTÖN HYVINVOINTI.....	5
TALOUDELLISET LÄHTÖKOHDAT.....	5
VALTAKUNNALLISET TAVOITTEET PALVELUILLE VUODELLE 2017	6
IKÄIHMISTEN PALVELUJEN VISIO 2017.....	7
IKÄIHMISTEN PALVELUJEN STRATEGIA	7
HYVINVOINTISUUNNITELMAN STRATEGISET LINJAUKSET	7
PALVELUJEN NYKYTILA JA KEHITTÄMISTAVOITTEET	7
Sosiaali- ja terveyspalvelut	7
Elinympäristö ja asuminen	11
Kulttuuri- ja liikuntapalvelut.....	12
VANHUSNEUVOSTO.....	14
VAPAAEHTOISTOIMINTA	15
LÄHTEET.....	16

JOHDANTO

Väestön ikääntyminen haastaa pohtimaan keinoja, joilla ikääntyneiden palvelut järjestetään vaikuttavasti ja taloudellisesti kestävästi. Tarvitaan toimia, kuten esteettömiä asuin- ja elinympäristöjä ja näiden kehittymistä tukevaa yhdyskuntasuunnittelua, joka edistää mahdollisimman tervettä ja toimintakykyistä ikääntymistä. Toimivia liikenneratkaisuja tarvitaan asiointiin ja mielekkään tekemisen ja sosiaalisten suhteiden ylläpidon tukemiseen. Tarvitaan myös tarpeen arviointiin perustuvia, yksilöllisesti räätälöityjä hoivapalveluita. Palvelujen tulee olla oikea-aikaisia ja lähellä asiakasta, mikäli se on perusteltua palvelujen laadun ja turvallisuuden vuoksi. Kaiken kaikkiaan tarvitaan aitoa yhdessä tekemistä niin, että kehittämisessä ja päätöksenteossa otetaan huomioon iäkkäiden tarpeet. (*Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi, STM julkaisuja 2013:11*).

Kunnallisten palveluiden tavoitteena voidaan pitää painopisteen siirtämistä hoidosta fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin aktiiviseen edistämiseen ja ongelmien ehkäisemiseen koko väestössä. Tämän tavoitteen tulee olla kunnassa eri sektoreiden ja hallintokuntien yhteinen (*Kansallinen KASTE – ohjelma 2012–2015*). Ikäihmisten toimintakykyä voidaan ylläpitää ja parantaa riittävän varhaisella ja monipuolisella ehkäisevällä ja kuntouttavalla toiminnalla. Kotona asumista tuetaan ammattitaitoisilla sosiaali- ja terveystalviteilla. Kotona asumisen mahdollisuuksia parannetaan esteettömillä ratkaisuilla sekä apuvälineitä ja uutta teknologiaa hyödyntämällä. Sosiaalihuollon asumispalveluja ja laitoshoidoa on tarjolla niille, jotka eivät enää suoriudu päivittäisistä toiminnoistaan kotona.

Ikäihmisten palveluilla tarkoitetaan palveluita, jotka edistävät yli 75-vuotiaiden suoriutumista ja toimintakykyä. Kunnallisia palveluja täydentävät yksityiset palveluntuottajat. Seurakunnan, vapaaehtoistoimijoiden, kulttuurin ja harrastus- ja osallistumismahdollisuuksien merkitys on mielekkäälle elämälle merkittävä. Palvelujen järjestämisen haasteena on, että palvelut muodostavat saumattoman kokonaisuuden ehkäisevistä palveluista pitkäaikaiseen hoitoon.

Ikäihmisten palveluja käsittelevä suunnitelma päivitettiin edellisen kerran vuonna 2008. Useat tuolloin esille nostetut asiat ovat toteutuneet. Koti- ja avopalvelut ovat ensisijaisia laitoshoidon ja asumispalveluihin nähden. Vuodeosastohoidon hoitoajat ovat lyhentyneet ja pitkäaikaispaikat ovat vähentyneet 24:lla. Muistineuvola ja neuvontapalvelut toimivat säännöllisesti. Hyvinvointia lisäävät kotikäynnit koskevat kaikkia 75 vuotta täyttäneitä. Lääkehuollossa on siirrytty turvalliseen apteekin annosjakeluun. Vuorohoidon ja turvapalveluja on kehitetty vastaamaan lisääntyneisiin tarpeisiin.

Leppävirran kunnan päästrategian mukaan kunnassa edistetään kuntalaisten hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja osallistumisen sekä omatoimisuuden mahdollisuuksia. Kunta panostaa liikuntamahdollisuuksiin ja terveyden edistämiseen. Tämä suunnitelma on laadittu osaksi kunnan strategista suunnitelmaa. Suunnitelman työstämisessä ovat olleet mukana sosiaalipalvelut,

terveyspalvelut, kulttuuri- ja liikuntapalvelut, tekniset palvelut hallinto- ja talousosasto sekä vanhusneuvosto.

VANHUSPALVELULAKI

Vanhuspalvelulaki on laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista. Lain 2 luvussa määritellään kunnan yleiset velvollisuudet ja eri toimialojen yhteistyö ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemisessa. Kunnan on laadittava suunnitelma toimenpiteistä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Lain 5§:n mukaan suunnitelmassa on painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Suunnitelma on laadittava osana kunnan strategista suunnittelua. Suunnitelman hyväksyy kunnanvaltuusto ja se on tarkistettava valtuustokausittain.

Lain 5 §:n mukaan suunnitelmassa on

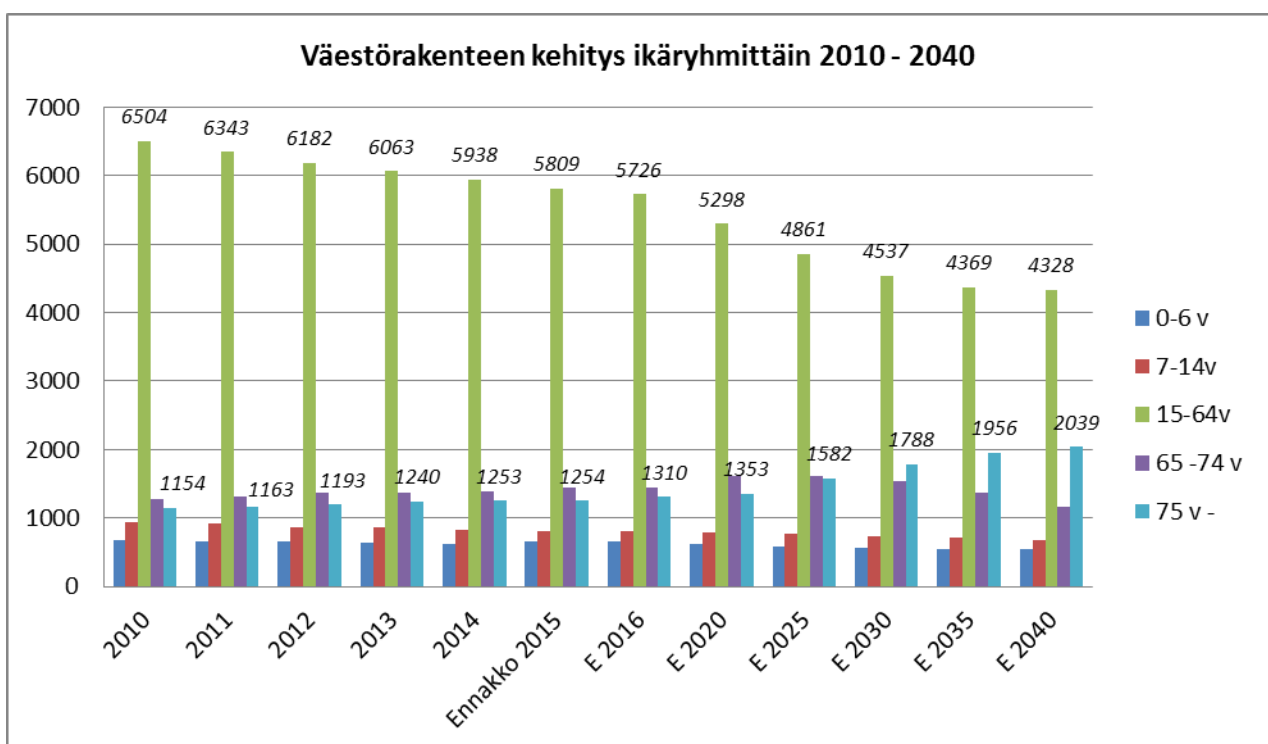
1. arvioitava ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tilaa, ikääntyneelle väestölle tarjolla olevien palvelujen riittävyttä ja laatua sekä ikääntyneen väestön palvelutarpeeseen vaikuttavia tekijöitä
2. määriteltävä tavoitteet ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä ikääntyneelle väestölle tarjottavien palvelujen määrän ja laadun kehittämiseksi.
3. määriteltävä toimenpiteet, joilla kunta vastaa edellä mainittujen tavoitteiden toteutumisesta sekä arvioitava voimavarat, jotka kunnassa tarvitaan toimenpiteiden toteuttamiseksi
4. määriteltävä kunnan eri toimialojen vastuut toimenpiteiden toteuttamisessa
5. määriteltävä, miten kunta toteuttaa yhteistyötä kunnassa toimivien julkisten tahojen, yritysten sekä ikääntyneitä väestöä edustavien järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

Lain 6-7 pykälissä määrätään palvelujen riittävyyden ja laadun arvioinnista sekä palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Lain mukaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on vuosittain arvioitava iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien sosiaalipalvelujen riittävyttä ja laatua keräämällä säännöllisesti palautetta palvelujen käyttäjiltä, heidän omaisiltaan sekä kunnan henkilöstöltä. Lisäksi kunnan on koottava tiedot palveluihin käytetyistä taloudellisista voimavaroista sekä henkilöstön määrästä ja koulutuksesta. Palvelut on järjestettävä niin, että ne ovat ikääntyneen väestön saatavissa yhdenvertaisesti.

VÄESTÖRAKENTEEN KEHITYS IKÄRYHMITÄIN

Väestörakenteen kehitys ikäryhmittäin 2010 – 2040

	0-6 v	7-14v	15-64v	65 -74 v	75 v -	Yhteensä
2010	684	933	6 504	1 281	1 154	10 556
2013	646	856	6 063	1 365	1 240	10 170
2014	613	827	5 938	1 384	1 253	10 015
Ennakko 2015	660	813	5 809	1 438	1 254	9 974
E 2016	656	802	5 726	1 451	1 310	9 945
E 2020	620	792	5 298	1 612	1 353	9 675
E 2025	590	766	4 861	1 609	1 582	9 408
E 2030	562	741	4 537	1 547	1 788	9 175
E 2035	545	711	4 369	1 379	1 956	8 960
E 2040	542	685	4 328	1 173	2 039	8 767

Lähde: Tilastokeskus, ikärakenteen kehitys 2000 - 2014, päivitetty 10.4.2015,
väestö 2015 30.4.2015 tilanne
väestöennuste 2016–2040, päivitetty 28.9.2012

Väestöennusteen mukaan yli 65 -vuotiaiden määrä kasvaa vuoteen 2025 mennessä 472 henkilöllä.

Vuoteen 2030 kasvu on jo 640 henkilöä. Suurinta kasvu on yli 75-vuotiaiden kohdalla. Myös ikäihmisten suhteellinen osuus kasvaa voimakkaasti.

IKÄÄNTYVÄN VÄESTÖN HYVINVOINTI

Leppävirtalaisten ikääntyvien hyvinvoinnista ei ole paljon tutkimustietoa ja tilastointia. Ikävakioitu sairastavuusindeksi oli vuonna 2014 120,6 (maan keskiarvo 100), mikä kuitenkin on Kysteri – kuntien (Pielavesi, Keitele, Vesanto, Tervo, Juankoski, Kaavi, Rautavaara) alhaisimpia. Depressiolääkkeitä käytti 14 prosenttia yli 65 -vuotiaista.

Kunnan iäkkään väestön toimintakykyä voidaan arvioida ainoastaan sairaanhoitopiirin tasolla. Vuonna 2013 tehdyn kyselytutkimuksen mukaan 24,5 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä koki suuria vaikeuksia arkiaskareista suoriutumisessa ja itsestä huolehtimisessa. Riittämättömästi apua koki saaneensa 10 prosenttia. Muistin huonoksi koki reilu 11 prosenttia. Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus 65 vuotta täyttäneistä oli 47,5 prosenttia, itsensä yksinäiseksi tunsu 9 prosenttia. (Sotkanet). Luvut kuvannevat myös leppävirtalaisten ikäihmisten tilannetta.

TALOUDELLISET LÄHTÖKOHDAT

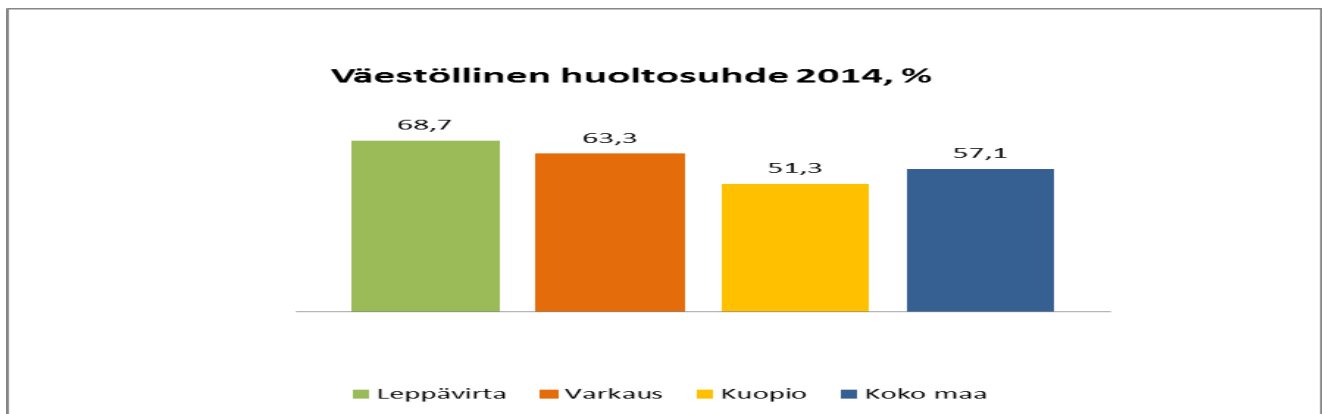
Yli puolet kuntien kustannuksista aiheutuu sosiaali- ja terveystalouksista. Pienissä kunnissa kustannusten osuus on vieläkin suurempi. Leppävirralla tuo osuus on yli 60 %. Väestön ikääntyessä sosiaali- ja terveystalouksien menot tulevat kasvamaan.

2010	2011	2012	2013	2014	Enn 2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
-4 480 241	-4 666 970	-4 551 507	-4 632 670	-4 723 309	-4 900 000	-4 998 000	-5 097 960	-5 199 919	-5 303 918	-5 409 996	-5 518 196	-5 628 560
	4,17	-2,47	1,78	1,96	3,74	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %
						-5 096 000	-5 299 840	-5 511 834	-5 732 307	-5 961 599	-6 200 063	-6 448 066
						4,00 %	4,00 %	4,00 %	4,00 %	4,00 %	4,00 %	4,00 %

Taulukko 1. Hoivapalvelujen kustannuskehitys 2 % / 4 % vuotuisella kustannusten kasvulla

Kotihoidon ja asumispalveluiden (hoivapalvelut) nettomenot kasvavat kahden prosentin vuotuisella kasvulla ja nykyisellä asiakasmäärällä ja toimintatavalla noin 100 000 eurolla vuodessa. Vuoteen 2020 mennessä kustannukset ovat kasvaneet 4,9 milj. eurosta 5,4 milj. euroon. Tehostetun asumispalvelun paikkojen lisäys 30:lla kasvattaa vuotuisia kustannuksia nykyhintatasolla arvioituna 700 000-800 000 eurolla. On arvioitu, että vuoteen 2025 mennessä tarvitaan yhteensä noin 45 uutta asumispalvelupaikkaa, jolloin ikäihmisten hoivan kustannukset ovat 2 prosentin vuotuisella kustannuskasvulla 2,2 milj. euroa enemmän kuin tällä hetkellä. Verorahoituksella kustannettuna se edellyttäisi 1,5 prosenttiyksikköä korkeampaa tuloveroa nykyiseen tuloveroprosenttiin verrattuna.

Väestöllinen huoltosuhde kuvaa ei- työkäisten lukumäärää (alle 15-vuotiaat ja yli 65-vuotiaat) suhteessa työkäisten lukumäärään. Tätä voi karkeasti pitää suhteena, joka kuvaa huollettavien määrää suhteessa huoltajien määrään. Työvoimasta poistuu jatkuvasti suuri joukko työkäisiä, kun suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle. Leppävirralla **huoltosuhde** on heikko. Tilastokeskus ennustaa, että vuonna 2030 sataa työkäistä kohti on jo yli 70 huollettavaa. Huoltosuhde oli vuoden 2014 tilinpäätöksessä 68,7 %.

Asumispalvelujen kehitys

Leivolan asumispalveluyksiköt Leivola, Pikkuleivola ja Yläleivola korvataan 60-paikkaisella uudella yksiköllä. Hankkeen kustannusarvio on 8 milj. euroa ja sille on haettu ARA:n rahoitusta. Jos avustus myönnetään, rakentaminen ajoitetaan vuosille 2016 - 2017. Terveyskeskuksen vuodeosastot peruskorjataan vuosina 2017 - 2018. Kustannusarvio on noin 6,1milj. euroa. Peruskorjauksessa vuodeosastopaikkoja voidaan muuttaa tehostetun asumispalvelun paikoiksi.

Sote- palvelujen järjestäminen siirtyy uusille sosiaali- ja terveydenhuoltoalueille 1.1.2019. Uudistuksen tavoitteena on kaventaa ihmisten hyvinvointi- ja terveyseroja, parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhdenvertaisuutta ja saatavuutta sekä hillitä kustannuksia. Pohjois-Savossa on linjattu, että sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut tuottaa Pohjois-Savon maakunnan yhteinen tuottajaorganisaatio.

VALTAKUNNALLISET TAVOITTEET PALVELUILLE VUODELLE 2017

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto ovat antaneet iäkkäiden ihmisten palvelujen kehittämistä koskevan suosituksen (*Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:11*).

Laatusuositus samoin kuin vanhuspalvelulakikin korostaa mahdollisimman terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaamista, oikea-aikaisia ja monipuoliseen palvelujen tarpeen selvittämiseen perustuvia palveluja, palvelurakenteen muutosta avopalvelujen suuntaan, tarkoituksenmukaista henkilöstön määrää ja osaamista sekä johtamista. Terve ikääntyminen mahdollistaa osaltaan iäkkäiden täysivaltaisen osallistumisen yhteiskunnassa, parantaa heidän elämänlaatuaan ja vaikuttaa suoraan sosiaali- ja terveystalouden tarpeeseen. Edellä mainituilla on vaikutusta myös julkisen talouden kestävyydelle.

Valtakunnalliset tavoitteet; vastaavan ikäisestä väestöstä (suluissa Leppävirta vuonna 2015)

Kotona asuu	91–92 %	(91,1 %)
Säännöllisen kotihoidon piirissä	13–14 %	(10,4 %)
Omaishoidon tuen asiakkaat	6-7 %	(4,5 %)
Tehostetun asumispalvelun asiakkaat	6-7 %	(6,3 %)
Pitkäaikaisessa laitoshoidossa	2-3 %	(2,6 %)

Leppävirralla kotona asuvia ikäihmisiä on 91,1 prosenttia vastaava ikäisistä. Hieman yli 10 prosenttia on säännöllisten kotipalvelujen piirissä, kun tavoite on 13 prosenttia. Luku ei anna täysin luotettavaa kuvaa tilanteesta, sillä siinä eivät ole mukana yksityiset palvelut muuten kuin palvelusetelin osalta. Todellisuudessa luku voi olla korkeampi. Vajausta on myös omaishoidontukiasiakkaiden määrässä. Sen sijaan tehostettu palveluasuminen ja pitkäaikaishoito ovat tavoitteen mukaisia.

IKÄIHMISTEN PALVELUJEN VISIO 2017

Leppävirta on turvallinen asuinkunta kaikenikäisille

IKÄIHMISTEN PALVELUJEN STRATEGIA

1. Leppävirran kunta kannustaa ja tukee omatoimisuuteen ja yhteisöllisyyteen
2. Ikäihmisten tarvitsemat palvelut ovat saavutettavissa, oikea-aikaisia ja monipuolisesti tuotettuja

HYVINVOINTISUUNNITELMAN STRATEGISET LINJAUKSET

Hyvinvointisuunnitelma perustuu kokonaisnäkemykseen ikääntyneiden palveluiden nykytilasta ja tulevaisuuden tarpeista. Terveiden ja toimintakyvyn edistämällä, riittävillä kotona asumista tukevilla palveluilla sekä tarvittavilla asuntojen muutostöillä mahdollistetaan ikääntyvien ihmisten mahdollisimman itsenäinen ja omatoiminen elämä. Vaikka kotona asumista tuetaan käytettävissä olevin keinoin, kehitetään ja lisätään myös palveluasumista. Terveyskeskuksen vuodeosastolla hoidetaan ainoastaan lääketieteellistä hoitoa tarvitsevat ikäihmiset.

Palvelujen määrällisinä tavoitteina on, että 75 vuotiaista

- vähintään 91 prosenttia asuu kotonaan tarvittavien palvelujen tukemana,
- 13 prosenttia saa säännöllisiä kotihoidon palveluja
- 6 prosenttia saa omaishoidon tukea ja
- 9 prosenttia on ympärivuorokautisen hoivan piirissä

PALVELUJEN NYKYTILA JA KEHITTÄMISTAVOITTEET

Sosiaali- ja terveystyöpalvelut

Kotihoidolla tarkoitetaan palvelukokonaisuutta, johon sisältyvät kotisairaanhoido, kotipalvelu ja kotihoidon tukipalvelut. Kotihoidon tavoitteena on tukea ja auttaa asiakkaan omatoimista selviytymistä kotioloissa mahdollisimman pitkään. Palvelujen tarve arvioidaan yhteistyössä asiakkaan, omaisten, kotihoidon henkilökunnan ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Arvioinnin jälkeen asiakkaalle laaditaan yksilöllinen hoito- ja palvelusuunnitelma. Kotiin järjestettävien/tuotettavien palveluiden perusteena on asiakaslähtöisyys ja suunnittelussa huomioidaan asiakkaan voimavarat ja yksilölliset tarpeet. Kotihoidosta saa apua kaikkina vuorokauden aikoina. Hoidon- ja palvelun tarpeen arvioinnin työkaluina käytetään toimintakykyä arvioivia mittareita (RaVa, MMSE, GDS-15 ja MNA).

Kotihoidon palveluja voidaan järjestää myös **palvelusetelillä**. Palveluntarpeen arvioi kotisairaanhoidtaja ja päätöksen setelin myöntämisestä tekee kotihoidon esimies. Asiakkaalle laaditaan hoito- ja palvelusuunnitelma, johon palvelusetelin käyttöönotto kirjataan. Päätöksen perusteella kunta maksaa palvelun käyttäjän yksityiseltä palveluntuottajalta hankkimat palvelut setelin arvoon asti. Asiakkaan omavastuu ja palvelusetelin arvo määräytyvät asiakkaan/perheen tulojen mukaan. Palveluseteli on henkilökohtainen ja sillä voi ostaa vain hoito- ja palvelusuunnitelmassa sovittuja palveluja. Asiakas valitsee itse palveluntuottajan, jonka tulee olla kunnan hyväksymä. Palveluntuottaja voi olla yrittäjä, yritys, järjestö tai muu kolmannen sektorin toimija, joka täyttää palvelun tuottajille asetettavat kriteerit. Asiakas voi halutessaan itse ostaa lisäpalveluja.

Ateriapalvelut, turvapalvelut, päivätoiminta, omaishoidontuki ja palveluseteli ovat kotona selviytymisen tueksi tarjottavia **tukipalveluja**.

Säännöllisestä ja jatkuvasta kotihoidosta peritään asiakasmaksulain mukainen kuukausimaksu, jonka perusteena ovat asiakkaan tulot ja palvelujen määrä. Tilapäisestä kotihoidosta peritään käyntikohtainen maksu.

Valtakunnallisena tavoitteena on, että 91 prosenttia ikääntyneistä asuu kotonaan kotihoidon, tukipalvelujen ja muiden avopalvelujen tuella toimintakyvyn heikkenemisestä huolimatta. Kotihoidon palvelut kohdennetaan paljon hoivaa ja apua tarvitseville ja vähemmän apua tarvitsevat ohjataan tarvittaessa yksityisten palvelujen piiriin. Vuonna 2020 säännöllisen kotihoidon piirissä pitäisi tavoitteen mukaan olla 180 ikäihmistä, mikä on noin 40 enemmän kuin tällä hetkellä. Asiakkaiden määrän kasvu ei ole täysin kompensoitavissa kotihoidon tuottavuutta lisäämällä, vaan on mietittävä vaihtoehtoisia ratkaisuja kuten teknologian hyödyntämistä, ostopalvelujen lisäämistä ja palvelusetelin arvon nostamista ja määrärahan lisäämistä sekä henkilökunnan lisäämistä.

Kotihoidon ennakoivaa roolia vahvistetaan. Varhainen puuttuminen edellyttää ehkäisevien ja kuntouttavien työmenetelmien hallintaa. Kuntouttavan työotteen lähtökohtana ovat asiakkaan voimavarat sekä niiden hyödyntämien ja vahvistaminen. **Hyvinvointia edistävät kotikäynnit** suunnataan 75 vuotta täyttäneille henkilöille, joilla ei vielä ole kotihoidon palveluja. Kotikäynnit ovat vapaaehtoisia ja maksuttomia.

Päivätoiminnan tavoitteena on tukea kotona asuvia ikäihmisiä ja heidän omaisiaan sekä tarjota virikkeellistä ja kuntouttavaa yhdessäoloa ja sosiaalisia kontakteja. Päivätoiminta kokoontuu Leivolassa neljänä päivänä viikossa ja Sorsakoskella yhtenä päivä viikossa. Tarvittavat kuljetukset päivätoimintaan järjestetään yhteiskuljetuksina.

Omaishoidolla tarkoitetaan omaishoitolaissa ikäihmisen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotioloissa, omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoidon tuki on kokonaisuus, joka muodostuu hoidettavan tarvitsemista palveluista sekä omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta ja vapaasta. Hoitopalkkion suuruus määräytyy

hoidon vaativuudesta ja sitovuudesta ja se on veronalaista tuloa. Omaishoitajat ovat tapaturmavakuutettuja ja heillä on lakisääteinen oikeus kolmeen vapaapäivään kuukaudessa.

Neuvontapisteestä ikäihmiset ja heidän omaisensa saavat tietoa ja opastusta ikääntyneille tarkoitetuista palveluista ja etuuksista. Palvelu on maksutonta ja se tarjoaa opastusta esim. seuraaviin kysymyksiin: asuminen, millaisia kotipalveluita on saatavilla, miten hakeudutaan eri palvelujen piiriin, miten täytetään eläkkeensaajan hoitotukihakemus ym. etuudet, liikunta-, harrastus- ja virikemahdollisuuksista, eläkejärjestöistä sekä muista ikäihmisille tärkeitä asioista.

Vuorohoidolla tarkoitetaan kotona asuville suunnattuja hoitajaksoja. Asiakas on osan aikaa kotona ja osan aikaa intervallihoidon yksikössä, tällä hetkellä Leivolassa tai vuodeosasto kahdella, niin että omaishoitajalla on mahdollisuus lepoon. Ikäihmisten määrän kasvaessa myös vuorohoitopaikkojen tarve kasvaa. Vuorohoidolla tuetaan kotona selviytymistä, mikä vähentää laitoshoidon ja tehostetun palveluasumisen tarvetta.

Tehostettuun palveluasumiseen hakeutuvilla henkilöillä on runsas avun tarve päivittäisissä toiminnoissa ja he tarvitsevat apua myös yöaikaan. Kotihoidon palvelut eivät ole riittäviä. Leppävirralla näitä paikkoja on yhteensä 91, joista 42 paikkaa Leivolassa, 17 paikkaa Yläleivolassa, 16 paikkaa Riihikodissa ja 12 paikkaa Unnukodissa. Lisäksi on neljäpaikkainen Savonkadun solu. Leivolan paikoista viisi on vuorohoitopaikkoja. Tilat ovat Riihikotia ja kenties Unnukotia lukuun ottamatta huonokuntoiset ja epäkäytännölliset, minkä vuoksi jatkossa tarvitaan uudisrakentamista sekä palvelun ostamista yksityiseltä palveluntuottajalta. Unnukodin heikkona puolena on sijainti kahdessa kerroksessa, mikä estää optimaalisen henkilökunnan käytön.

Valtakunnallisena tavoitteena on, että 6-7 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä on asumispalveluiden asiakkaita vuonna 2025. Kun lukuun otetaan mukaan vuorohoitopaikat ja alle 75 -vuotiaiden tarvitsemat paikat, on asumispalvelujen paikkatarve 131 paikkaa. Tällä hetkellä ainoastaan Riihikodin tilat ovat asianmukaiset ja kunnoltaan sellaiset, että toiminta niissä voi jatkua. Näin ollen kunnan omien lisä- ja korvaavien paikkojen tarve on 85 asumispalvelupaikkaa olettaen, että yksityiseltä palveluntarjoajalta ostetaan asumispalvelua 30 asiakkaalle. Lisäksi asumispaikkoja tarvitaan 30–40 tällä hetkellä terveysaseman pitkäaikaispotilaalle, mikäli pitkäaikaishoidon laitospaikkoja vähennetään tai niistä luovutaan kokonaan. Kunnanhallitus päätti 5.10.2015, että uudisrakennus toteutetaan 60 – paikkaisena yksikkönä omana investointina, mikäli rakentamiseen saadaan ARA:n myöntämä investointituki. Lisäksi hankitaan muulta palvelutarjoajalta 30 asumispaikan palvelut. Uudisrakennus on hankkeessa nimetty Virrankodiksi.

Ikäihmiset käyttävät samoja **terveydenhuollon palveluja** kuin muutkin kuntalaiset. Yhteistyötä vastaanottojen, kotihoidon ja osastojen kesken on kehitetty siten, että ”turhista” osastojaksoista päästy. Toisin sanoen iäkkään asiakkaan kotihoidon ja palvelujen tarvetta arvioidaan jo vastaanottotilanteissa. Osastolta kotiutumisessa tehdään kiinteää yhteistyötä kotihoidon ja vastaanottojen kanssa.

Yksinäisyys ja monisairaus vaikuttavat mielialaan. Masennus on yleisin ikäihmisten mielenterveysongelmista. Menetykset, surematon suru sekä sosiaalisen verkoston supistuminen

voivat aiheuttaa ahdistuneisuutta ja masennusta. Terveystieteissä tulisi kiinnittää huomiota iäkkäiden asiakkaitten mielen tukemiseen. (Mielenterveysseura).

Muistisairaiden määrä lisääntyy nopeasti. Muistisairaus lisää avuntarvetta ja pysyvään laitoshoidon joutumisen riskiä. On arvioitu, että vuonna 2020 neljällä (4) prosentilla 65–74-vuotiaista on keskivaikea dementia. 75–84-vuotiailla dementia on 11 prosentilla ja yli 85-vuotiaista jo 35 prosentilla. (Voutilainen & Tiikkainen). Leppävirran väestöennusteeseen suhteutettuna on kunnassa vuonna 2020 noin 250 keskivaikeaa dementiaa sairastavaa henkilöä. Tämän lisäksi liiallisen päihteiden käytön aiheuttama dementia on lisääntymässä.

Muistisairauden varhaisella toteamisella, varhain aloitetulla lääkityksellä sekä potilaan ja omaisten asianmukaisella neuvonnalla ja tuella voidaan hidastaa sairauden kulkua, parantaa itsenäistä selviytymistä kotona sekä lykätä laitoshoidon joutumista. Leppävirralla **muistineuvolan** erikoislääkärille ja jatkotutkimuksiin pääsee omalääkärin läheteellä. Muistineuvolassa työskentelee erikoislääkärin lisäksi muistihoitaja.

Leppävirran palveluyksikön **hammashoito** tuottaa palveluja kaikenikäisille leppävirralaisille. Ikäihmiset kutsutaan säännöllisiin tarkastuksiin hoitosuunnitelman mukaisesti. Suun ja hampaiston terveydentilalla on huomattava merkitys ikääntyvien hyvinvointiin.

Saattohoidossa kuoleva ihminen saa tarvitsemansa hoidon ja tuen omassa kodissaan, palvelukodissa tai terveyskeskuksen vuodeosastolla yksilöllisen tarpeensa mukaisesti. Kuolevaa ihmistä, hänen omaisiaan ja läheisiään tukee ammattihenkilöstön lisäksi seurakunta ja vapaaehtoistoimijat.

Kehittämistavoitteet

- Ennakoivien ja kuntouttavien toimien lisääminen
- Teknologian käytön kehittäminen ja lisääminen
- Resurssien hyödyntäminen nykYTEKNIKALLA (HILKKA-toiminnanohjausjärjestelmä)
- Henkilöstömitoituksesta ja henkilöstön koulutuksesta huolehtiminen
- Avopalvelujen vahvistaminen
- Tavoitteiden määrittäminen palvelujen laadulle ja määrälle
- Kumppanuusajattelun ja yhteistyön kehittäminen asiakkaan, omaisten ja hoitavan tahon kesken
- Omavalvontasuunnitelmien säännöllinen päivittäminen
- Palvelusetelin käytön laajentaminen asumispalveluihin
- Omaishoitajien suunnitelmallinen tukeminen
- Vuorohoidon turvaaminen ja sisällön kehittäminen
- Hyvinvointia edistävien kotikäyntien jatkuminen yli 75 -vuotiaille
- Yksilöllisyyden huomioiminen saattohoidossa. Saattohoito mahdollistetaan myös omassa kodissa

Elinympäristö ja asuminen

Asuinympäristön ratkaisut, asunnon turvallisuus ja varustetaso, lähipalvelut sekä osallistumista ja asiointia varten toimivat liikennejärjestelyt tukevat omatoimisuutta, laajentavat elinpiiriä ja lisäävät elämänlaatua. Itsenäistä liikkumista edesauttaa ympäristön esteettömyys ja liikenneturvallisuus.

Väestön ikärakenteen muutoksesta seuraa, että kunnan on mukauduttava laajasti entistä iäkkäämpien kuntalaisten tarpeisiin. On edistettävä mahdollisimman terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaavia toimia, kuten esteettömän asuinympäristön suunnittelua. Tarvitaan toimivia liikenneratkaisuja tukemaan mahdollisuuksia asiointiin ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoon.

Kaikki ikääntyneet ja myös muut kuntalaiset hyötyvät siitä, että asuin- ja muu elinympäristö on toimiva ja esteetön (*Ikäihmisten palvelujen laatusuositus, STM julkaisuja 2008:3*). Monien tutkimusten mukaan rakennetun ympäristön ja liikenteen esteettömyys sekä yleisten palvelujen saavutettavuus lisäävät asukkaiden hyvinvointia (mm. *Vaarama 2004*) ja siten vähentävät sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeita ja kustannuksia. Ympäristön ja liikennevälineiden esteettömyys on tärkeä osa liikkumisen edistämistä ja osallisuuden tukemista.

Leppävirran kunnassa toimii **Liikenneturvallisuustyöryhmä**. Työryhmä kuuluu kunnan eri hallintokuntien, ELY:n, poliisin, Vanhustyöryhmän ja Liikenneturvan edustajia sekä luottamushenkilöitä. Työryhmä kiinnittää huomiota mm. liikenteen turvallisuuteen ja esteettömyyteen. Kaatumisen pelko on suurimpia ikäihmisten pelkoja. Jalkakäytävien hiekoitus ja jäisten muhkuroiden poisto mahdollistaa ikäihmisten omatoimisen liikkumisen kaikkina vuoden aikoina.

Leppävirralla on käytössä tällä hetkellä kaksi **PALI-autoa**; kunnan oma ja kuntarajat ylittävä PALI. Palvelu keskittyy taajamiin ja tehokkaasti palvelua käyttäviin asukastiheisiin haja-asutusalueiden kyliin ja alueisiin. PALI:t ajavat viitenä arkipäivänä viikossa eri alueilla ja liikennöivät ajopäivinä tilausten ja/tai vakioreitin mukaisesti. PALI-liikenne on avointa joukkoliikennettä, joka ei ole kuitenkaan taksipalvelua. Kuntarajat ylittävä PALI liikkuu Leppävirran ja Varkauden alueilla ja palvelee Leppävirran Vt 5 suuntaiset alueet kuten Paukarlahti ja Timola sekä Soisalon saaresta alueet Sarkamäki, Niinimäki ja Riihiranta. Aikataulu on reititetty linja-automaisesti. Osalla alueita auto kiertää vain tilausten perusteella.

Leppävirran kunnan tytäryhtiö Leppävirran Kiinteistö Oy hoitaa kunnalliseen **vuokra-asumiseen** liittyvät tehtävät. Leppävirran Kiinteistö Oy:llä on 377 vuokra-asuntoa. Asunnot, joita on kerros- ja rivitaloissa, sijaitsevat etupäässä Leppävirran kirkonkylän keskustan alueella. Sorsakoskella on Osmajärventielle sijaitseva Niskaselkä. Asunnot on rakennettu vuosina 1975 – 1993.

Leppävirran alueella on myös muita ikääntyneille asuntoja tarjoavia tahoja. Vanhuksille tarkoitettujen asuntojen vuokraukset Leppävirran Vanhustentalo ry:n puolesta hoitaa Realia isännöinti Varkaudesta. Sorsakosken eläkeläiset ry:n isännöintiä hoitaa Leppävirran

Kiinteistöhallinto. Ukonhattu ry tarjoaa asuntoja kehitysvammaisille, sekä päihde- ja mielenterveyskuntoutujille.

Leppävirran **julkisessa rakentamisessa** huomioidaan esteettömyys. Peruskorjattu kirjasto ja vuonna 2015 valmistunut monitoimitalo Vesileppis Areena on suunniteltu liikuntaesteiset huomioiden. Rakennuksissa on hissit kerrosten välillä ja Areenalla on automaattisesti avautuvat ovet pääkulkureiteillä.

Katurakentamisessa huomioidaan reunakivien viistämiset apuvälineillä kulkemisen helpottamiseksi. Kunnantalon pihan korjauksessa muutettiin kävelyreittiä siten, että portaat voi kiertää maaston mukaan kaartuvaa kävelytietä pitkin.

Kesällä 2015 on rakennettu Leppävirran taajamaan valokuitua, joka edesauttaa palvelujen kehittämisen tietoliikenteen kautta. Hankkeen vaihe II jatkuu vuonna 2016. Kunnan rakennuttama valokuitu palvelee kunnan omistamien kiinteistöjen välisiä tietoliikenneyhteyksiä mukaan lukien vanhusten palveluasunnot.

Kehittämistavoitteet

- Esteettömyyden huomioiminen ympäristö- ja liikennesuunnittelussa
- Ikääntymisen huomioiminen korjaus- ja uudisrakentamisessa
- Kuljetuspalvelujen kehittäminen
- Yleisten palvelujen saavutettavuus

Kulttuuri- ja liikuntapalvelut

Kulttuuritoimen tapahtumia suunnitellaan ja toteutetaan kaikenikäisille kuntalaisille. Osa tapahtumista, kuten konsertit, voidaan tuottaa vanhusneuvoston, yhdistysten tai järjestöjen kanssa. Vesileppis Areenan liikuntaesteettömät tilat mahdollistavat apuvälineitä käyttävien osallistumisen erilaisiin tapahtumiin. Loppuvuonna 2013 opetus- ja kulttuuriministeriöltä haettiin avustusta vapaaehtoistoiminnan kehittämiseksi osana kunnan kulttuuripalveluja, esikuvana valtakunnallinen Kulttuuriluotsi-toiminta. Tuolloin rahoitusta ei myönnetty. Hankeaihiota ei kuitenkaan ole syytä unohtaa, vaan päivittää se vastaamaan lähivuosien tarvetta.

Kotiseutumuseoon tutustuu vuosittain 800 – 1 000 vierailijaa. Museoon on vapaa pääsy. Kaksikerroksinen museo ei sovellu liikuntarajoitteisille, joten tulevaisuuden tavoitteena on huolehtia esteettömästä pääsystä ainakin museon ensimmäiseen kerrokseen.

Kirjastorakennus on peruskorjattu vuonna 2014. Kaksikerroksinen kirjasto on esteettömästi käytettävissä: hissi, molemmissa kerroksissa sijaitsevat sisäänkäynnit sekä riittävän leveät hyllyvälit ja väljä kalustesijoittelu mahdollistavat liikkumisen apuvälinein.

Leppävirran kirjastoauto on hankittu vuonna 2008. Kun autohankintaa ryhdyttiin tuolloin suunnittelemaan, tavoitteeksi asetettiin mahdollisimman monikäyttöinen ja – toiminen auto, johon olisi myös apuvälinein liikkuvan tai liikuntarajoitteisen henkilön helppo tulla. Niinpä auto varustettiin invanostimella. Toisena tavoitteena oli liikkuva monipalvelukonseptin mukainen

palveluauto, joka vie julkisten kirjastopalvelujen lisäksi myös sosiaali- ja terveyspalveluja sekä esimerkiksi ns. kauppakassi-tyyppistä lääkehuoltopalvelua syrjäisille harvaan asutuille maaseudun alueille. Lisäksi haluttiin selvittää yhteistyömahdollisuudet yksityisen palvelusektorin kanssa sekä luoda liikkuvan palvelupisteen toimintakonsepti. Myös tarpeet ja mahdollisuudet antaa ao. palveluita naapurikuntien harvaan asutuilla alueilla selvitettiin. (Leppävirran monipalveluauto (Lemon) – hankeraportti.)

Kirjastoautotoiminta Leppävirralla on tällä hetkellä muutosvaiheessa henkilökunnan muutosten vuoksi. Auton reittejä päivitetään vastaamaan palvelun tarvetta. Leppävirran Lemon -hanke ei toteutunut suunnitellussa laajuudessaan hankeaikana, mutta koska hyvä malli on jo luotu, kannattaa hankkeen aikana suunniteltuja toimintatapoja tarkastella uudelleen, kokeilla josko aika olisi nyt kypsä.

Soisalo-opisto on toiminut vuodesta 2008 lähtien Varkauden kaupungin sekä Heinäveden, Joroisten ja Leppävirran kuntien alueen kansalaisopistona (Varkaus isäntäkunta). Kurssitarjonta on monipuolinen ja kursseja järjestetään eri puolilla paikkakuntaa.

Liikunnan myönteisistä terveysvaikutuksista on kiistatonta tutkimusnäyttöä. Iäkkäille ihmisille liikunta on välttämätön toimintakyvyn ylläpitäjä. Ikääntyneen lihasvoiman heikkeneminen on yksi tärkeä syy laitoshoitoon joutumiselle. Vokkolan alueen liikuntapalveluita on kehitetty aktiivisesti vuosien mittaan. Osa palveluista on kaikkien käytettävissä. Maksullisten liikuntapalvelujen käyttöä tuetaan muun muassa kunnan suoralla rahallisella tuella sekä seniorikortilla, jolla liikkumaan pääsee edullisemmalla hinnalla.

Vesileppiksessä eläkeläisillä on mahdollisuus osallistua erilaisiin nimenomaan heille kohdennettuihin liikuntaryhmiin. Ryhmiin on kuljetus Paukarlahden suunnasta ja Timolasta. Eläkeläinen voi lunastaa seniorikortin, minkä turvin liikunnan harrastaminen on edullisempaa.

Riihitien, Elotien ja Toukotien sekä niitä yhdistävän polun ”neliössä” on Senioiripuisto, jossa on ulkokuntoilun välineitä.

Vapaaehtois- ja yhdistysyhteistyön sekä yritysten merkitys kunnan kulttuuritoimen kumppanina kasvavat. Kunnan taloudelliset ja toiminnalliset resurssit tuskin lisääntyvät, joten kumppanuudet ovat keino toiminnan kehittämiseksi. Koska kasvava joukko lähivuosien vanhuksista on tottunut käyttämään erilaisia tietoteknisiä laitteita ja sovelluksia, tulee verkon mahdollisuuksia ottaa käyttöön. Esimerkiksi chat-palvelu, helposti käytettävät kulttuuripalvelut (virtuaalinäyttelyt, kirjailijahaastattelut, kirjaston sähköiset materiaalit, konserttitaltioinnit jne.) ovat jo nyt käytettävissä. Laajakaistayhteyksien kehittyessä ovat nämäkin mahdollisuudet haja-asutusalueiden saavutettavissa.

Kirjastoauton elinkaari on noin 15 – 20 vuotta. Nykyisellä kirjastoautolla liikennöidään vielä kymmenisen vuotta. Kyläkoulujen lakkauttaminen sekä maaltamuutto osaltaan vaikuttavat siihen, mikä jatkossa on autopalvelun kysyntä. Kirjastoauton ensisijainen tehtävä on viedä kirjastopalvelua kylille sekä niille asiakkaille, jotka muuten jäävät paitsi tästä peruspalvelusta.

Vokkolan alueen liikunta- ja hyvinvointipalvelujen kehittäminen jatkuu. Tarkoituksenmukaisinta on saada aikaan elinkaariajattelun mukainen aktiviteettien keskus, missä voi harrastaa turvallisesti iästä riippumatta. Tämä vaatii paitsi panostusta rakentamiseen ja investointeihin, myös olemassa olevien puitteiden suunnitelmallista ylläpitoa.

Soisalo-opiston kurssitarjonnan suunnittelussa olisi hyvä kuulla aktiivisesti paikallisia vanhusneuvostoja ja muita ikääntyneiden ryhmiä. Kurssikäytänteissä on mahdollista käyttää internetiä monipuolisemmin; esimerkiksi yleisluentojen seuraaminen skype- tai vastaavalla yhteydellä on melko vaivatonta ja onnistuu kotoa käsin.

Kehittämistavoitteet

- Kolmannen sektorin toiminnan tukeminen ja yhteistyön kehittäminen
- Elinikäisen opiskelun mahdollisuuksien edistäminen
- Liikunta- ja hyvinvointipalvelujen kehittäminen ja käytön tukeminen mm. vanhustenhuollon kehittämisrahaston varoin
- Hoitohenkilökunnan kouluttaminen ottamaan liikuntaneuvonta ja – ohjaus osaksi hoito- ja palvelusuunnitelmaa
- Esteettömiin tapahtumiin panostaminen

VANHUSNEUVOSTO

Vanhuspalvelulain 11 §:n mukaan kunnan on asetettava ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien varmistamiseksi vanhusneuvosto ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Neuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen tai ikääntyneen väestön tarvitsemien palvelujen kannalta.

Vanhusneuvosto on toiminut Leppävirralla vuodesta 2001 alkaen. Neuvosto edistää viranomaisten, yksittäisten kuntalaisten ja järjestöjen yhteistoimintaa sekä ikäihmisten osallistumista ja vaikuttamista omien asioiden hoitoon sekä päätöksentekoon. Vanhusneuvosto toimii linkkinä ikäihmisten, viranomaisten, järjestöjen ja muiden toimijoiden välillä sekä vahvistaa ikäihmisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia heitä koskevissa asioissa. Vanhusneuvostolla ei ole asioiden hoitamisessa itsenäistä päätösvaltaa, mutta se voi tehdä erilaisia esityksiä ja aloitteita sekä antaa pyydettyä lausuntoja ikäihmisiä koskevissa asioissa

Kehittämistavoitteet

- Ikäihmisten edustajana toimiminen ja lausuntojen antaminen ikäihmisiä koskevissa asioissa
- Palvelujen suunnitteluun ja elinympäristön kehittämiseen osallistuminen
- Palvelujen laadun ja vaikuttavuuden seuraaminen
- Vanhusneuvoston jäsenten kouluttaminen kunnan toimintakenttään ja asioihin
- Toimintaedellytysten luominen, mm. määräraha ja tiedonsaanti

- Vanhusneuvoston tunnettavuuden lisääminen

VAPAAEHTOISTOIMINTA

Vapaaehtoistyö täydentää julkisia palveluja. Seurakuntien vapaaehtoistyö tarjoaa monille mahdollisuuden toimia lähimmäisen auttamiseksi. Leppävirran evankelisluterilainen seurakunta tekee kiinteää yhteistyötä Setlementti Ukonhattu ry:n kanssa. Ukonhatun kohtaamispaikat, Arkikeskus Pellava kirkonkylässä ja Koskikammari Sorsakoskella ovat kaikille avoimia ja toiminta koostuu toiminnallisista hetkistä vapaamuotoiseen yhdessäoloon. Vapaaehtoisten kouluttaminen ja työnohjaaminen tapahtuu yhteistyössä Leppävirran seurakunnan diakoniatyön kanssa.

Järjestöillä ja vapaaehtoistyöllä on keskeinen rooli kunnan yhteistyökumppanina niinpä osallisuuden tukeminen edellyttää kiinteää yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Vapaaehtoistyö on tärkeä osa auttamistyötä. Vapaaehtoiset toimivat ystävinä ja tukihenkilöinä. He voivat olla ulkoilu- ja juttukavereita, ryhmien ja kerhojen ohjaajia. Lisäksi he voivat toimia myös kertaluontoisissa auttamistehtävissä.

Kehittämistavoitteet

- Yhteistyön lisääminen eri toimijoiden välillä
- Henkisen ja hengellisen toimintakyvyn huomioiminen osana toimintakykyä
- Vanhustyön ja vanhusneuvoston yhteistyön lisääminen
- Vapaaehtoistyön tukeminen ja edistäminen

LÄHTEET

Ikäihmistien palvelujen laatusuositus, STM julkaisuja 2008:3

Kansallinen KASTE – ohjelma 2012–2015

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:11

Leppävuirran monipalveluauto (Lemon) – hankeraportti.

http://www.leppavirta.fi/365_upload/content_images/files/32_Lepp%C3%A4virran_monipalveluauto.pdf

Mielenterveysseura, www.mielenterveysseura.fi

Tilastokeskus, ikärakenteen kehitys 2000 - 2014, väestö 2015, väestöennuste 2016–2040

Vanhuspalvelulaki, Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012

Vaarama Marja. 2004. Ikääntyminen voimavarana. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 2004:33:132- 188